

## کرامت انسان در نهج البلاغه

نهج البلاغه کتابی است دربردارنده ۲۳۹ خطبه، ۷۹ نامه، ۴۸۰ حکمت و کلمات قصار امیرالمؤمنین علی - علیه السلام - که محمد بن حسین موسوی، معروف به سید رضی (۳۵۹-۴۰۶ ق.) یکی از بزرگان شیعه، آن را در سال ۴۰۰ هجری قمری به رشته تحریر درآورده است.



علامه بزرگوار، شیخ آغابزرگ تهرانی (ره) حدود ۱۷۰ شرح از نهج البلاغه نام می برد.

نهج البلاغه، پس از قرآن کریم به عنوان گرانقدرترین منابع اسلام به شمار می‌آید که شامل مجموعه‌ای از دستورالعمل‌هایی چون سیاست و حکومت، کلامی، فلسفی و اعتقادی، اقتصادی، جامعه‌شناسی و... می‌شود.

اهمیت دادن به مردم و تعالی جایگاه کرامت انسانی از مهمترین مؤلفه‌های توسعه به شمار می‌آید که در کشورهای توسعه یافته، اهمیت بسیاری به آن داده شده است.

می‌توان شاخص‌های توسعه سیاسی را موارد گوناگونی برشمرد که نخستین آن، اهمیت دادن به کرامت انسان‌هاست و کرامت انسانی به معنای: «اهمیت دادن به انسان‌ها در جامعه تا صاحب شخصیت، فکر و خلاقیت شوند. توسعه سیاسی، زمانی میسر است که افراد یک جامعه به عنوان مهمترین واحد آن، خود و جامعه خود را به نحوی بشناسند و از درجه فکری، آگاهی و اعتماد به نفس بالایی برخوردار باشند و شخصیت فردی و اجتماعی خویش را تقویت و آگاهانه با مسائل جامعه برخورد کنند».

در سخنان و کلمات امام علی(ع)، می‌توان به میزان اهمیت مردم و نقش والای آنان در جامعه اسلامی پی برد؛ مردم در این نگاه از مهمترین جایگاهی ممکن برخوردارند.

در خطبه‌ها و نامه‌هایی که ایشان، خطاب به والیان و فرماندهان ایراد داشته‌اند، سراسر گوشزد حقوق مردم و لزوم مراعات آنها، مسئولیت والی در قبال مردم، ضرورت جلب

رضایت عامه، مدارا با مردم، جانبداری از توده مردم در برابر خواص و... است که البته در این دیدگاه، حق حمایت و کرامت انسانی‌ها، باید نزد حکومت‌ها محفوظ بماند.

## برابری

درباره کرامت انسانی در نهج البلاغه، می‌توان به بخش‌های گوناگونی اشاره کرد؛ در این باره می‌توان به ویژه به عهدنامه مالک اشتر اشاره نمود.

امیرالمؤمنین(ع) در بیان روش برخورد با مردم و چگونگی حکومت بر مردم به این گونه، به مالک اشتر توصیه می‌کند:

«و أشعر قلبك الرحمة للرعية، و المحبة لهم، و اللطف بهم، و لا تكوننَّ عليهم سبُعاً ضارياً تغتنم أكلهم، فانهم صنفان: إما أخ لك في الدين، أو نظيرٌ لك في الخلق.»...

«مهربانی با مردم را پوشش دل خویش قرار ده و با همه دوست و مهربان باش. مبادا هرگز، چونان حیوان شکاری باشی که خوردن آنان را غنیمت دانی، زیرا مردم دو دسته‌اند؛ دسته‌ای برادر دینی تو و دسته دیگر همانند تو در آفرینش هستند.»...

کرامت انسانی از دیدگاه امام (ع) که مالک اشتر را فرمان به پیروی از آن می‌دهد، به معنای مساوی شمردن مردم است، تساوی انسان‌ها با هر رنگ، دین و مذهب در قبال حاکم و در زندگی سیاسی و در اجتماع است.

برابری، یکی از اصول مهم و اساسی کرامت انسانی است و لازمه تحقق کرامت انسانی به شمار می‌رود. همه انسان‌ها به خاطر انسان بودنشان قابل احترام و اعتنا و همه شهروندان در برابر قانون از حقوق یکسان برخوردارند.

فضیل بن جعد می‌گوید: «مهمترین عاملی که موجب دست کشیدن عرب از حمایت حضرت علی (ع) شد، مسأله مالی بود زیرا امام (ع) شریف را بر غیرشریف و عرب را بر عجم برتری نمی‌داد و با رؤسا و بزرگان قبایل آن گونه که پادشاهان رفتار می‌کردند، رفتار نمی‌کرد و تلاش نمی‌کرد کسی را با دادن صله و مال به خود متمایل کند، در حالی که معاویه عکس این رفتار می‌کرد و به همین جهت مردم، علی (ع) را ترک کرده و به معاویه می‌گردیدند.»

## حفظ عزت نفس انسانی

مناعت طبع و عزت نفس انسانی از گوهرهای ارزشمند وجود انسان است و تحت هیچ شرایطی، نباید خدشه‌دار شود. حضرت علی (ع) معتقدند که در یک حکومت دینی،

رهبران و نظم سیاسی جامعه باید با پایبندی به اصول، مبانی و ارزش‌های الهی، اخلاقی و انسانی با سیاستگذاری و تصمیم‌گیری در چهارچوب همین اصول، زمینه‌های حفظ عزت انسانی را در جامعه فراهم آورند و علو اخلاقی مردم را افزایش و تحکیم بخشند. امام علی(ع) در نظام سیاسی خود به شدت با این خصیصه مبارزه کرد و همواره به استناداران و فرمانداران خود سفارش می‌فرمود: «که اطرافیان خود را چنان پیورید که شما را نستایند و بدون جهت شما را شاد نمایند».

حضرت(ع) هنگام رفتن به صفین در حال عبور از شهر انبار بودند، کشاورزان این شهر طبق رسوم و تشریفات ایرانیان به استقبال آمدند و در آغاز، پیشاپیش حضرت(ع) دویدند. حضرت(ع) دلیل این کار را پرسیدند آنان پاسخ دادند: بدین کار امیران خود را بزرگ می‌شماریم.

امام علی(ع) با نهی از این عمل خطاب به آنان فرمودند:

«به خدا که امیران شما از این کار سودی نبردند و شما در دنیایتان خود را بدان به رنج می‌افکنید و در آخرتتان بدبخت می‌گردید و...».

ایران کنونی، شاهد وجود اقوام و قبایل گوناگون از قبیل لر، ترک، عرب و فارس و... در دورترین نقاط کشور است که در هر منطقه‌ای، می‌توان دگرگونی‌های مذهبی و

دینی را دید و همین امر، سبب سوءاستفاده دشمنان از این کار شده است؛ شاهد مثال چنین مسأله‌ای در وجود طنزهایی که بر سر زبان‌های مردم جاری است که بخش عمده آن به مسأله قومیت‌ها اشاره دارد که یک قوم و یا اقوام گوناگونی را به استهزاء می‌گیرد و چگونگی پدید آمدن این طنزها به خاطر به دشمنی کشیدن اقوام نسبت به یکدیگر و به سود دیگران است. در صورتی که مسأله «کرامت انسانی» مهم شمرده شود و به گونه نمونه آرمانی جامعه اسلامی مدنظر باشد از یک سو و مردم به یکدیگر به نگاه احترام و نه تحقیر بنگرند و از سوی دیگر، مسئولان و دولتمردان هم در قبال تصمیمات، برنامه‌ریزی‌ها و نگرش‌های خود در مناطق گوناگون کشور - که قبایل گوناگون با مردمانی با مذاهب گوناگون در قسمت‌های گوناگون کشور در آن زندگی می‌کنند - به نگاه مساوات بنگرند، می‌توان آینده‌ای روشن را تصور نمود که بر پایه اندیشه‌های علوی به توسعه سیاسی بر مبنای مبانی اسلامی رسیده است.

منبع: تابناک

سید سجاد آل سید غفور

[aleghafoor@gmail.com](mailto:aleghafoor@gmail.com)